

Nr 6.

Ankom till riksdagens kansli den 7 maj 1940 kl. 5 e. m.

Utrikesutskottets utlåtande i anledning av väckt motion angående de svenska malmfyndigheterna.

I en inom första kammaren väckt, till utrikesutskottet hänvisad motion, nr 195, av herr Lindhagen hemställes, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t äska: 1) övervägande och förslag skyndsamt till svensk lagstiftning och utrikespolitisk deklaration, att de svenska malmfyndigheterna stå till buds endast för fredliga behov i världen, men för krigsrustningsändamål blott för stärkande främst av Nordens och Skandinavien försvarsbehov, eventuellt andra neutrala småstaters enahanda behov, med förbehåll om kontroll i de speciella fallen; 2) undersökning, i vad mån det i Sverige anställda gruvfolket och dess samhällen, Narviks samhälle i Norge samt malmjärnvägens betjäning kunna hållas skadeslösa för eventuellt minskad malmbrytning i anledning av yrkandet under punkt 1); 3) föranstaltande, att Norden eller Skandinavien eller åtminstone Norges och Sveriges parlament och regeringar omedelbart sammanträda någonstädes in pleno icke blott till övervägande och aktion i ett påkallat samarbete för världsfreden och dess förutsättningar, utan även för deras förenämnda inställning till de för dagen inträdda neutralitetskränkningarna från Englands och Tysklands sida.

Angående de skäl, som motionären anfört till stöd för sina yrkanden, får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet.

I anledning av förevarande motion må först påpekas, att järnmalm icke enligt internationell rätt intager någon särställning i förhållande till andra varor, som kunna brukas antingen såsom råmaterial för krigsindustrin eller mera direkt för krigföringens behov. Sålunda kan nämnas, att den s. k. London-deklarationen av år 1909, som var avsedd att bli en folkrättslig kodex för handeln till sjöss under krig och som utarbetades av delegerade för samtliga stormakters jämte Spaniens och Nederländernas regeringar, icke ens upptog järnmalm såsom vare sig absolut eller villkorligt krigskontraband. Råvaror av olika slag, däribland malmer, skulle alltså enligt London-deklarationen överhuvud icke kunna förklaras såsom krigskontraband utan voro upptagna på den s. k. fria listan. Härav följde, att krigförande makt enligt deklarationen icke skulle vara berättigad hindra neutrala länders malmexport genom uppbringning å internationellt vatten av neutrala fartyg med malmlaster, kommande från neutralt land och destinerade till krigförande land. Ehuru London-deklarationen icke blev ratificerad och sålunda aldrig trädde i kraft, ha dess bestämmelser ofta åberopats såsom ett auktoritativt uttryck för uppfattningen om de regler, som vid tidpunkten för dess ut-

arbetande ansågos böra tillämpas. Det må tillfogas, att järnmalm emellertid upptagits såsom kontraband i de krigförandes kontrabandslistor såväl under förra världskriget som under nu pågående krig.

Vidare må anmärkas, att 1907 års alltjämt gällande Haag-konventioner om neutralas rättigheter och skyldigheter i lantkrig (5:e Haag-konventionen) och i sjökrig (13:e Haag-konventionen) uttryckligen förklara, att en neutral stat icke är skyldig förhindra export till krigförande makt av »vapen, ammunition och i allmänhet allt, som kan vara till gagn för en armé eller en flotta». Å andra sidan är en neutral makt berättigad att utfärda exportförbud eller andra restriktioner för exporten av dylika varor, under villkor att restriktionerna opartiskt tillämpas i förhållande till båda de krigförande parterna.

Sverige har, i motsats till åtskilliga andra neutrala länder, t. ex. Amerikas Förenta Stater, underlåtit att utnyttja den handlingsfrihet, som nysnämnda föreskrifter i Haag-konventionerna tillerkänna neutrala stater i fråga om export av krigsmateriel till krigförande makt. Sådan export har såväl under 1914—1918 års världskrig som under det nu pågående kriget varit förbjuden. Härutinnan har alltså svenska regeringen valt en rigorösare handlingslinje än som är från neutralitetsrättens synpunkt nödvändigt. Motionären förordar nu, att även järnmalmsexporten från Sverige till krigförande länder skall underkastas vittgående restriktioner, avseende att förhindra malmens bruk såsom råmaterial för krigsindustrin. Sverige skulle genom en ensidig principförklaring och lagstiftning binda sina händer och ålägga sig stränga restriktioner beträffande export av järnmalm, medan andra neutrala länder skulle alltjämt fritt exportera till de krigförande såväl järnmalm som andra för krigsindustrin eller krigföringen lika betydelsefulla råvaror, t. ex. andra malmer och metaller, olja, stenkol, bomull. Utan att närmare utveckla de komplikationer, som ett förverkligande av motionärens projekt mitt under pågående krig uppenbarligen skulle medföra, vill utskottet blott anmärka, att en principförklaring av angiven innebörd enligt utskottets mening ingalunda vore ägnad att stärka vårt lands neutrala ställning eller eljest förenlig med Sveriges intressen i nuvarande läge. Utskottet kan sålunda icke tillstyrka en skriftelse till Kungl. Maj:t i angivet syfte.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att motionen I: 195 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 7 maj 1940.

På utrikesutskottets vägnar:

ÖSTEN UNDÉN.

Närvarande: se under utlåtandet nr 1.